

راهکارهای فقهی

کاهش زیان ناشی از تورم

راضیه امینی

صدیقه حاتمی

www.ketab.ir

سرناسه:	حاتمی، صدیقه، ۱۳۶۶-
عنوان و نام پدیدآور:	راهکارهای فقهی کاهش زیان ناشی از تورم/ صدیقه حاتمی، رضیه امینی.
مشخصات نشر:	اصفهان: کتابنامه نجف، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۱۵۳ ص.
شابک:	978-600-96673-8-3
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیپا.
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	کاهش ارزش پول (فقه)
موضوع:	law Inflation (Finance) (Islamic)
موضوع:	تورم (فقه)
موضوع:	law Devaluation of currency (Islamic*)
موضوع:	سیاست پولی -- ایران
موضوع:	Islam -- Money -- Religious aspects
موضوع:	پول -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع:	Monetary policy -- Iran
موضوع:	کاهش ارزش پول -- ایران -- جنبه‌های اقتصادی
موضوع:	Devaluation of currency -- Iran -- Economical aspects
شناسه افزوده:	امینی، رضیه، ۱۳۶۶ -
رده‌بندی کنگره:	۱۵ ۷۱ پ ۲ ح / ۱۹۸ BP
رده‌بندی دیوبی:	۲۹۷-۳۷۲
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۹۲۱۰

- نام کتاب: راهکارهای فقهی کاهش زیان ناشی از تورم
- مؤلف: صدیقه حاتمی، رضیه امینی
- صفحه‌آرا: عباسعلی ربانی
- نوبت چاپ و سال انتشار: چاپ اول - ۱۳۹۵
- شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
- ناشر: کتابنامه نجف
- چاپ و صحافی: نگار اصفهان
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۶۷۳-۸-۳

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مركز فروش: اصفهان، میدان آزادی، خیابان هزار جریب، فروشگاه کتاب جهاد دانشگاهی اصفهان.

تلفن: ۰۳۱-۳۷۹۳۲۰۸۶

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۹	فصل اول: پول، تورم و مالا
۱۱	۱-۱- مفهوم‌شناسی تورم و انواع آن
۱۱	۱-۱-۱- مفهوم‌شناسی تورم
۱۶	۱-۱-۲- انواع تورم
۱۶	۱-۱-۲-۱- به اعتبار عامل ایجاد کننده تورم
۱۶	۱-۱-۲-۲- به اعتبار شدت تورم
۱۸	۱-۱-۳- به اعتبار افزایش حجم پول
۱۸	۱-۱-۴- به اعتبار چگونگی جریان آن
۱۸	۱-۱-۵- به اعتبار رابطه آن با افزایش قیمت‌ها یا سطح تولید
۱۹	۱-۱-۶- به اعتبار ساختار اقتصادی
۱۹	۱-۱-۷- به اعتبار تأثیر از اقتصاد خارجی و عوامل برون‌زا بر اقتصاد داخلی
۲۰	۲-۱- مفهوم‌شناسی پول و پیدایش و سیر تکاملی آن
۲۰	۱-۲-۱- مفهوم‌شناسی پول
۲۲	۲-۲-۱- پیدایش پول و سیر تکاملی آن

- ۳۴..... ۱-۲-۳- انواع پول
- ۳۹..... ۱-۲-۴- نظام پولی در جهان اسلام
- ۳۱..... ۱-۳-۲- بررسی مفهوم مال و مالیت در پول
- ۳۲..... ۱-۳-۱- مفهوم‌شناسی مال
- ۳۷..... ۱-۳-۲- بررسی نظرات مخالفان و موافقان مال بودن پول
- ۴۱..... ۱-۳-۳- نظرات مختلف در مثلی با قیمی بودن پول
- ۴۱..... ۱-۳-۱- تعریف اصطلاحی قیمی و مثلی
- ۴۳..... ۱-۳-۳-۱- نظریات مثلی با قیمی بودن پول
- ۵۰..... ۱-۳-۳-۱- تأسیس سکه وقت پول‌های رایج کنونی با گذشته
- ۵۳..... فصل دوم: اختلاف در لزوم جبران راه ن ارزش پول
- ۵۵..... ۱-۲- قول به عدم لزوم جبران کاهش ارزش پول
- ۶۱..... ۲-۲- قول به لزوم جبران کاهش ارزش پول
- ۶۹..... ۳-۲- قول به مصالحه
- ۷۰..... ۴-۲- قول به تفصیل
- ۷۴..... ۵-۲- نظریه‌ی مختار
- ۷۷..... فصل سوم: راهکارهای کاهش زیان ناشی از تغییر ارزش پول
- ۷۹..... ۱-۳- جبران قراردادی ارزش پول
- ۷۹..... ۱-۱-۳- شرط جبران ارزش پول در ضمن قرارداد
- ۸۲..... ۲-۱-۳- شرط تطبیق ارزش پول با کالای دارای ارزش ثابت
- ۸۴..... ۲-۳- قرض

۸۴.....	۱-۲-۳- مفهوم‌شناسی قرض
۸۵.....	۲-۲-۳- مقایسه دین با قرض
۸۸.....	۳-۲-۳- موضوع عقد قرض
۸۹.....	۴-۲-۳- انواع قرض
۹۱.....	۵-۲-۳- ربا
۹۱.....	۱-۵-۲-۳- مفهوم‌شناسی ربا
۹۳.....	۲-۵-۲-۳- تاریخچه رباخواری و حکم ربا پیش و پس از اسلام
۹۹.....	۳-۵-۲-۳- انواع ربا
۱۰۳.....	۶-۲-۳- قیل الحینه
۱۰۸.....	۶-۲-۳- شرایط قرض الحسنه
۱۱۲.....	۲-۶-۲-۳- ادای دین شخص معسر از بیت المال
۱۱۵.....	۳-۳- صدقه
۱۱۵.....	۱-۳-۳- مفهوم‌شناسی صدقه
۱۱۷.....	۲-۳-۳- مصارف صدقه
۱۱۷.....	۴-۳- مشارکت
۱۱۹.....	۱-۴-۳- قرارداد مشارکت
۱۱۹.....	۱-۱-۴-۳- تعریف شرکت
۱۱۹.....	۲-۱-۴-۳- ارکان و اقسام شرکت
۱۲۲.....	۳-۱-۴-۳- سود و زیان شرکت
۱۲۴.....	۴-۱-۴-۳- ویژگی‌های قرارداد شرکت
۱۲۵.....	۵-۱-۴-۳- نقش کاربردی شرکت در سرمایه‌گذاری
۱۲۸.....	۶-۱-۴-۳- ضوابط شرکت در قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)
۱۲۹.....	۲-۴-۳- قرارداد مضاربه
۱۲۹.....	۱-۲-۴-۳- تعریف مضاربه
۱۲۹.....	۲-۲-۴-۳- عقد مضاربه

- ۱۳۱ سرمایه مضاربه ۳-۳-۴-۳
- ۱۳۱ عامل مضاربه ۴-۳-۴-۳
- ۱۳۳ سود و زیان در مضاربه ۵-۲-۴-۳
- ۱۳۶ مقایسه مضاربه با قرض و ربا ۶-۳-۴-۳
- ۱۳۷ مضاربه در قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) ۷-۲-۴-۳
- ۱۳۷ جعاله ۲-۴-۳
- ۱۳۷ تعریف و ویژگی‌های جعاله ۱-۳-۴-۳
- ۱۳۹ احکام جعاله ۲-۳-۴-۳
- ۱۴۰ جعاله در قانون عملیات بانکی بدون ربا ۳-۴-۳
- ۱۴۱ خلاصه و نتیجه ۱-۳-۴-۳
- ۱۴۷ فهرست منابع و مأخذ ۱-۳-۴-۳

پول از مقوله‌های تأثیرگذار در حوزه‌ی اقتصاد و سیستم معیشتی مردم است و در مباحث فقهی و حقوقی نقش موثری دارد، لذا در اوضاع و احوال کنونی مسائل و نکات فراوانی پیرامون آن مطرح است؛ از جمله مسأله‌ی تغییر ارزش پول در دیون و قراردادهای مدت‌دار نقدی به این صورت که ارزش پول در طول زمان دچار افت می‌شود و قدرت خرید کاهش می‌یابد؛ از طرفی هم در اسلام به اعطای قرض‌الحسنه و انجام معاملات مدت‌دار از طرف شارع سفارش شده است و پاداش اخروی فراوانی برایش مقرر گردیده است تا فرصت تأمین نیاز نیازمندان داده شود.

دگرگونی‌های در ربع اقتصاد و ماهیت اعتباری پول، باعث شده است تا ارزش پول پیوسته سیر نزولی داشته باشد، به این شرایط عارض بر پول تورم می‌گویند. در این حالت اجناس با افزایش قیمت مواجه می‌شوند و ارزش پول کاسته می‌شود و قدرت خرید کاهش می‌یابد.

این روند با ورود پول کاغذی و تحریر اسکناس‌های بیشتری گرفته و در قراردادهای بلندمدت ارزش پول به نحو چشمگیری کاهش یافته است. آثار منفی فراوانی که در تورم در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی رخ دهد، جای می‌گذارد؛ همیشه نگرانی بیشتر افراد جامعه را در پی داشته است؛ اگر چه به نفع مردم، اندک انسان‌هایی که از این پدیده شوم بهره می‌برند، از هیچ کوششی در دامن ریسک و سوءاستفاده از آن دریغ نداشته‌اند. در این میان، بیشترین ضرر متوجه افراد کم‌درآمد و کسانی می‌شود که دارای درآمد ثابت پولی هستند و فاصله طبقاتی بین اکثریت مردم کم‌درآمد و اقلیت با درآمد بالا، روز بروز فزونی می‌گردد.

تغییر ارزش پول منجر به پدیدار شدن مسائل اقتصادی پیچیده‌ای در میان همه‌ی سطوح جامعه می‌گردد و بخش‌های گوناگون اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، به ویژه

ارزش‌های اخلاقی جامعه به شدت آسیب می‌رساند. اسلام پیروان خود را به کمک به هم‌نوعان خود تشویق نموده است و برای این عمل پاداش‌های دنیوی و اخروی فراوانی را در نظر گرفته است. یکی از انواع یاری‌رسانی، کمک مالی و قرض‌الحسنه می‌باشد. به همان نسبت که افراد توانمند به قرض دادن و کمک مالی تشویق شده‌اند، مقروضین به پرداخت به موقع آن توصیه شده‌اند، تا جایی که حتی دیرکرد پرداخت وام از جانب انسان توانمند ظلم به شمار می‌آید و پیامبر اسلام به این مضمون اشاره دارد و می‌فرماید: «مطال الغنی ظلم». و در خصوص مدارا با مدیون تنگدست فرموده است: «إن كان لا يسر فمطرة الى مسره»؛ اگر بدهکار در تنگنا باشد، او را مهلت دهید تا توانا شود.

حال با توجه به بحث تغییر ارزش پول و قدرت خرید می‌توان گفت اگر این پدیده به صورت دائم بر پول عارض شود، ممکن است فرد داین متحمل خسارت می‌شود و شاید این ماجرا مؤمنان را از پرداختن به این کار پشیمانی بازدارد. زیرا قطعاً قدرت خرید فرد با توجه به تورم در یک زمان تا زمان دیگر کاهش خواهد کرد و در صورت تاثیر تورم برای جلوگیری از زیان داین این ضرر متوجه فرد مدیون خواهد شد.

این امر باعث شده که در دهه‌های اخیر فقیهان و اقتصاددانان اسلامی، به این موضوع توجه خاصی داشته باشند و در پی یافتن راه‌حل منطقی و مناسب باشند؛ و این موجب پدیدار شدت نظریه‌های گوناگون در این عرصه شده است؛ زیرا این موضوع برای مسلمانان و کشورهای اسلامی، افزون بر آن که پیامدهای اقتصادی‌اش، از نظر ارزشی و فقهی نیز اهمیت دارد؛ و بر فرض هم که از جهت آثار مثبت و منفی اقتصادی، قابل صرف نظر باشد از جنبه ارزشی و فقهی نمی‌توان از آن صرف‌نظر کرد.